

י"א בתשרי תשע"ז, 13.10.2016

גיליון מס' 530

פרשת האזינו

בין האדם האידיאלי, לאדם הריאלי

מאת שמריהו מלר, עלומים

פרשת האזינו נקראת על רצף הפורענות הצפוי לאדם/עם שאינו מתרגם את חלק א-לוה ממעל כפי שנצטווה ע"י האל, החל מפרשת כי תבוא וכלה בפרשת האזינו. בפרשות הללו עם ישראל נקרא שוב ושוב לממש בהווה את צלם האדם שבו, בהתאם לחיוב המיוחד של ישראל בקיום המצוות, ועם זאת דורות שלמים סוטים מדרכי הבורא ומעוררים את זעמו.

בסיומה של פרשת וילך אומר משה באחד הנאומים הקשים שלו, דברים נוקבים ביותר. ערב מותו משה צופה את העתיד ורואה עם קשה-עורף, מרדן מטבעו, עם המסרב לקבל מרות ודוחה אפילו את מרות ה'. עם שיפרוק כל עול ובהתאם ייענש. כך גם עיקרה של שירת האזינו - תוכחה קשה על כפיות טובתו של עם ישראל ובגידתו בה' על ידי עבודה זרה לסוגיה, בניגוד גמור לחסדי ה': " **כִּי חָלַק ה' עִמּוֹ... מִצְאָהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר, וּבָתְּהוּ יָלַל יְשָׁמֵן. יִסְבְּבֵנָהוּ, יְבוֹנְנֵהוּ יִצְרְנֵהוּ, כְּאִישׁוֹן עֵינָו. כְּנֹשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ, עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף**". הבגידה קשה וחוצה מגדרים. לא רק הגברים נמנים על הבוגדים אלא גם הנשים, ולא זו בלבד אלא שהן המפתות את הגברים ומסיתות אותם לעבודה זרה: "**וַיֵּרָא ה' וַיִּנְאֹץ מִפְּעֵס בְּנֵיו, וּבְנֹתֵיו**", ובהתאם העונש: "**מִחוּץ, תִּשְׁכַּל-חֶרֶב, וּמִחֻדְרֵים אֵימָה. גַּם-בַּחֹר, גַּם-בַּתּוֹלָה, יוֹנֵק עִם-אִישׁ שִׁיבָה**".

נשאלת השאלה האם העם או האדם הוא החוטא? האם הקלקול הוא בנפש האדם או בחיבורו החברתיים אשר מסיטים אותנו לדבר עבירה? מה שברור הוא שהתנהגות זו אינה רציונאלית. כפיות טובה שכזו לאל אוהב ודואג...?! אולי נוכל לקבל תשובה לכך אם נעקוב אחר תיאור הדברים בתורה.

לאחר שהתורה מתארת פורענות קשה שתבוא על החוטאים בפרשת כי תבוא, אנו עדים לכריתת ברית (ניצבים) שבה העם נקרא לעבוד את האל. מיד לאחר מכן יש תיאור נרחב על כך שהעם יחטא בעבודה זרה, ייענש קשות, יחזור בתשובה שלמה, ובהתאם ה' יביאם לארץ: **וְהִבִּיאֶךָ ה' אֶל-לְהִיךָ, אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר-יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ** ויגמול להם בכל טוב: "**וְהוֹתִירְךָ ה' אֶל-לְהִיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדָךְ, בְּפָרִי בְטָנְךָ וּבְפָרִי בְהֵמְתְּךָ וּבְפָרִי אֲדָמְתְּךָ לְטֶבֶה**". לאחר תיאור שלם של מעגל החטא והחזרה ממנו כולל הגמולים לחטא או לקיום מצוות האל, מופיע קטע שלכאורה אינו שייך לסיכום ההיסטורי של משה ונבואותיו לעתיד, בו מתנהל שיח אישי של האל עם האדם. המצווה מתוארת בלשון יחיד, כמהות אשר האדם יכול לקיימה כאן ועכשיו: "**לֹא בְשָׂמִים, הוּא בלשון נקבה, ובסיום: " כִּי-קָרֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר, מֵאֵד: בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ, לַעֲשׂתוֹ**" בלשון זכר. השיח בין האל והאדם נמשך והקב"ה מדגיש שהכל תלוי באדם, ניתנת לו בחירה חופשית: "**רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם, אֶת-הַחַיִּים וְאֶת-הַטּוֹב, וְאֶת-הַמָּוֶת, וְאֶת-הַרָע**" והקב"ה מציע: "**וּבַחֲרָתָּ, בְּחַיִּים--לְמַעַן תַּחֲיֶה, אֶתָּה וְזַרְעֶךָ**".

בהמשך משה ממנה את יהושע למנהיג הבא ונותן במעמד זה למנהיגות - לכוהנים ולזקני ישראל, כלי נוסף להתמודד עם הסביבה האלילית כעם, ועם הפיתויים שעל כל אדם להמנע מליפול ברשתם - מצוות הקהל. זאת לאחר ההבטחה: "**כִּי ה' אֵלֶיךָ הוּא הַחַלֹּץ עִמָּךְ, לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ**". עוד לא סיימנו את הפסוקים הללו וכבר משה ויהושע ניצבים לפני ה' באוהל מועד לטקס חילופי המנהיגים. במקום דברים חגיגיים הנאמרים בטקס העברת המנהיגות, שוב חוזר תיאור הריטואל של עבודה זרה והעונש הכבד שבצידה: "**וְעַזְבֹּתֶיךָ וְהִסְתַּרְתָּ פְנֵי מַהֶם, וְהָיָה לְאָכַל, וּמִצְאָהוּ רְעוֹת רְבוֹת, וְצָרוֹת...** ". בתיאור זה

מוזכרת לראשונה הסיבה לכפיות הטובה הלא הגיונית בעליל ליחס האדם לאלוהיו ובלשון יחיד: **כִּי-אֲבִיאָנוּ אֶל-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁפַּעְתִּי לְאֲבֹתָיו, זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ, וְאָכַל וְשָׂבַע, וְדָשַׁן וּפְנָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וְעָבְדוּם, וְנֶאֱצוּנִי, וְהִפֵּר אֶת-בְּרִיתִי**". במי מדובר – באדם או בעם?

לכן על בני ישראל – כולם בלי יוצא מן הכלל, ללמוד את שירת האזינו. זוהי שירה שמדברת אל כל יחיד שיכול להבין את מסריה. זו שירה "שיש בה עכשיו ויש בה לשעבר. ויש בה לעתיד לבוא ויש בה בעולם הזה ויש בה לעולם הבא" (ספרי סימן של"ג). שם האל מציין בצורה ברורה ביותר מדוע האדם הוא כפוי טובה: **"וישמן ישרון ויבעט - שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו וינבל צור ישועתו"**. מעניין שלאחר השירה הפסימית הזו התורה מסתיימת בברכות האישיות שמברך משה כל שבט בהתאם לאופיו. אנו עדים כאן לשני תיאורים של ההיסטוריה העתידית של עם ישראל. האחד לינארי אופטימי – מחורבן לגאולה. השני מעגלי פסימי – החטא הוא חלק מדרך חייו של האדם והוא נופל ועולה ושוב נופל ועולה וחוזר חלילה והתשלום בכל נפילה כבד מאוד. אף שירת האזינו היא מעגלית פסימית והיא זו שמביאה לידי ביטוי את כישלון האדם הן ברמת העם - המעגל ההיסטורי הפסימי - והן ברמת הפרט - האדם הבודד. לעומת שתי השירות האחרות: שירת הים ושירת בלעם, שהן אופטימיות לינאריות. לאמור, לאחר הניסיון מצד הגויים לגרום נזק בלתי הפיך לעם ישראל, ישנה תשועה גדולה.

האדם האידיאלי הוא האדם הראשון, שכולו בר רשות בעולמו של האל. מסתבר שקשה ביותר לאדם לחיות בעולמו של האל, ואולי לא ניתן בכלל. האדם הריאלי אמנם חי בעולם הזה, אך צריך לפעול בהתאם לתורתו של האל. את הדיאלקטיקה שבין האוטופי לריאלי מסכמת הפרשה האחרונה בתורה – פרשת הברכות האישיות לשבטים, שהם הבסיס להתפתחותו של העם היהודי. הברכה מצויה בעולם. והשאלה האם האדם יזכה בה תלויה בו. הוא יכול לבחור בחטא שאחריתו אבדון. אם לא במימד הפיזי אזי במשור האישיות, הרוחני והמוסרי. או להתמודד מולו ולהבקיע את המעגליות של עונשים חוזרים ונשנים ע"י הבחירה בטוב, בחינוך עצמי ללא הפסק כדי להמנע מהנפילה לרשת של "וישמן ישרון ויבעט". בעמקם של דברים "ובחרת בחיים" אינה רק רשות אלא צו. חנך עצמך לחיות בתודעה שאין בה מקום לחשיבה הדטרמיניסטית. חנך עצמך לחיות בתודעה שאתה הוא הבוחר, זאת מכיוון שדטרמיניזם אינו מאפשר בחירה, ומכאן המדרון החלקלק אל החטא: **"ובחרת, בחיים למען תחיה אתה וזרעך. לאהבה את ה' א-להיך, לשמע בקלו ולדבקה-בו, כי הוא חייה, וארץ קמיה לשבת על האדמה אשר נשבע יה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם"**.

שמריהו מלר הוא מנהל ענף הבנייה בקיבוץ עלומים. בעבר ניהל את מחלקת משימות של הקיבוץ הדתי.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il